

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASINA XARİCİ İNVESTİSİYA QOYULUŞLARININ TƏHLİLİ

Əmrahova A.V.

(BDU, Tətbiqi riyaziyyat və kibernetika fakültəsi)

afetresulova@gmail.com

Xülasə: Təqdim olunan işdə ölkəmizə qoyulan xarici investisiyanın təhlili aparılmış və onun iqtisadiyyatın hansı sahələrinə yönəldildiyi araşdırılmışdır. Xarici investisiyaların ölkə iqtisadiyyatına təsirini aydın görmək üçün cədvəl tərtib edilmiş və statistik məlumatlara əsaslanılmışdır.

Açar sözlər: xarici investisiya qoyuluşu, iqtisadi artım, neft sektoru, qeyri-neft sektor.

Təqdim olunan işdə müxtəlif sahələr üzrə investisiya qoyuluşlarının statik göstəriciləri təhlil edilmişdir. İnvestisiya qoyuluşlarının analizi üçün statistik məlumatlar təhlil olunub və cədvəl tərtib edilmişdir. İnvestisiya anlayışı dedikdə, geniş mənada gələcəkdə əlavə qazanc əldə etmək məqsədilə pul vəsaitləri üzərində müəyyən vaxt ərzində və müəyyən risk altında sərəncam hüququnun itirilməsi başa düşülür.

Hər bir ölkənin iqtisadi artımının təmin edilməsində, iqtisadi sisteminin səmərəli fəaliyyətində investisiya yatırımlarının həcmi və strukturu vacib rol oynayır. Çünki iqtisadi inkişafın təmin olunması uzunmüddətli dövrdə bilavasitə həyata keçirilən investisiya yatırımlarından asılıdır. İnvestisiya fəaliyyətinin hesabına ölkədə milli iqtisadiyyatın struktur baxımından yenidən hazırlanması, texniki inkişafın təmin edilməsi, məşğulluq və gəlirlərin miqdarının artırılması və s. kimi məsələlər həll olunur. İnvestisiya, gəlir (mənfəət) və ya sosial səmərə qazanmaq məqsədilə sahibkarlıq və başqa fəaliyyət növləri, obyektlərinə qoyulan maliyyə vəsaitləri, habelə maddi və intellektual sərvətlərdir. İnvestisiya fəaliyyəti dövlətin, hüquqi şəxslərin və vətəndaşların investisiyanı reallaşdırmaq üçün praktiki fəaliyyətlərin cəmidir. Belə fəaliyyət zamanı maliyyə və maddi vəsaitlərin uzunmüddətli istifadə üçün ayrılmasını nəzərdə tutulur.

Azərbaycanda xarici investisiya müxtəlif sahələrə tətbiq olunur. Bunlar aşağıdakılardır:

Ölkə iqtisadiyyatına yönəldilən xarici investisiyalar 1996-cı ildən etibarən artmağa başlamışdır. Bu, davamlı iqtisadi artımın gələcəkdə inkişafına təminat verən amillərdən biridir. Statistikaya görə, 2005–2018-ci illərdə ölkə iqtisadiyyatına yönəldilən xarici investisiya yatırımları hər il orta hesabla 1 milyard dollardan çox olmuşdur. Bu illərdə ərzində iqtisadiyyatımıza xarici mənbələr hesabına qoyulan investisiyanın həcmi dövlət büdcəsi gəlirlərindən 3 dəfə çox olmuşdur. Aşağıdakı cədvəldən 2005-2018-ci illərdə xarici və daxili investisiya qoyuluşuna baxa bilərik.

İllər	Ümumi	Xarici investisiya	Maliyyə kreditləri	Neft sənayesinə	Qeyri-neft sektoru	Daxili investisiya
2005	6733.4	4628.5	660.6	3594.3	218	2104.9
2006	7415.6	4514.2	878.6	3057.4	329.1	2901.4
2007	10353.9	5727.2	1352.8	3435.2	376.7	4626.7
2008	13328.0	5625.8	1937.2	2752.9	405.9	7702.2
2009	10475.0	4395.1	1155.9	1939	501.8	6079.9
2010	14118.9	6619.7	2733.5	2371.9	529.3	7499.2
2011	17048.8	6849.8	2915.9	2691.1	699.6	10199
2012	20251.1	8102.7	2463.2	3368.5	859.9	12148.4
2013	21974.2	8269.3	2083.4	3871.6	816.6	13704.9
2014	21890.7	9175.7	1475.1	5279.5	1034.2	12715.0
2015	20057.4	10998.9	2267.8	6795.5	882.8	9058.5
2016	22706.4	16216.1	3507.4	8964.8	2722.9	6490.3
2017	24462.5	15697.2	3069.2	8434.7	1397.5	8765.2
2018	25877.0	14002.05	4896.0	5341.4	1644.0	11874.9

Cədvəl 1. Xarici və daxili investisiyalar(Mln.Manat)

Ümumi investisiyaların həcmi 2018-cü ildə 25877.0 mln. man. təşkil etmiş, bu isə 2005-ci ilə nisbətən 3.8, 2007-ci il ilə müqayisədə 2.5, 2011-ci ilə müqayisədə isə 1.5 dəfə çox deməkdir. Xarici investisiyaların payı 2018-ci ildə 14002.05 mln.man, daxili investisiyaların payı isə 11874.9 mln.manat təşkil etmişdir. Maliyyə kreditlərinə xarici investisiyaların 4896 mln.man-nı, neft sənayesinə 5341.4 mln.manatını, qeyri-neft sektoruna isə 1644 mln.man-nı qoyulmuşdur. Belə ki, Daxili investisiyaların həcmi 2018-cü ildə 2008-ci il ilə müqayisədə 35.14%, 2016-ci il ilə nisbətdə 45.34% artıb və 11874.9 mln. manat olmuşdur. Xarici investisiyaların həcmi 2008-ci ildən başlayaraq azalmağa, əksinə daxili investisiyaların həcmi isə artmağa başlamışdır. Ümumi investisiyaların həcmində 2008-ci ildə 58%-daxili investisiyalar, 42%-xarici, 2018-ci ildə isə bu rəqəmlər 46% və 54% təşkil etmişdir.

İllər	Maliyyə kreditlərinə	Neft sənayesinə	Qeyri-neft sektoruna
2005	14.2	77.6	4.7
2006	19.4	67.7	7.2
2007	23.6	59.9	6.5
2008	34.4	48.9	7.2
2009	26.2	44.1	11.4
2010	41.2	35.8	7.9
2011	42.5	39.2	10.2
2012	30.3	41.5	10.6
2013	25.1	46.8	9.8
2014	16	57.5	11.2
2015	20.6	61.7	8
2016	21.6	55.2	16.7

2017	19.5	53.7	8.9
2018	34	38.1	11.7

Cədvəl 2. Xarici investisiya qoyuluşunun sahələr üzrə faizlə ifadəsi

Yuxarıda verilmiş cədvəllərdən də göründüyü kimi, ildən-ilə ölkənin qeyri-neft sektoruna yönəldilən investisiyaların həcmi artmağa, neft sektoruna qoyulan investisiyaların həcmi isə azalmağa başlamışdır. Bu da iqtisadiyyatımızın daha da inkişaf etməsinə və onun neft sahəsindən asılılığının aradan qaldırılmasına kömək edir.

Ədəbiyyat

1. F Zeynalov. İnvestisiyalar və Azərbaycanca onların mövcud durumu. Bakı. 2001.
2. <https://www.stat.gov.az>.